

УДК 811.161.2

DOI: <https://doi.org/10.32589/2311-0821.1.2024.309598>

М. П. Баган

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: myroslava.bahan@knl.u.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5436-2934>

О. В. Скляренко

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: oleksandr.skliarenko@knl.u.edu.ua

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: ДИНАМІКА КОМУНІКАТИВНИХ ОРІЄНТИРІВ

Abstract

The article analyzes the attitude of modern Ukrainian youth to speech etiquette, highlighting changes in the strategies and linguistic means of its observance alongside traditional domestic norms of polite communication. The study considers various approaches to interpreting etiquette. The research was carried out on the basis of a sociolinguistic survey of students of Kyiv National Linguistic University and a communicative and pragmatic analysis of the collected material. The findings indicate that modern Ukrainian youth are aware of the importance of observing etiquette in social interaction. However, they are moving away from its formalized perception towards a more psychological interpretation of etiquette as a communicative strategy of speech based on respect, tolerance, and sincerity. The analysis of the etiquette expressions used by modern Ukrainian youth reveals their rejection of formalized etiquette clichés in interpersonal communication, a preference for more emotional and vivid means, and a tendency to slang, playful, and ironic embodiment of basic etiquette actions, such as greetings, thanks, apologies, farewells, compliments. The study also addresses virtual youth communication, identifying its impact on communication skills and strategies of young people. Potentially undesirable tendencies in youth virtual speech include the replacement of individual expressions of thoughts and feelings with virtual markers of approval/disapproval, a certain homogeneity of etiquette reactions, and a preference for foreign language slang. The article outlines possible ways of correcting these trends within the educational environment.

Keywords: speech etiquette, youth language, communicative strategy, slang, compliment, netiquette, survey, method of speech etiquette formation.

Анотація

У статті проаналізовано ставлення сучасної української молоді до мовленнєвого етикету, простежено зміни в стратегіях та мовних засобах його дотримання порівняно з традиційними вітчизняними нормами ввічливого спілкування. Ураховано різні підходи до витлумачення етикету. Дослідження виконано на основі соціолінгвістичного опитування студентів Київського національного лінгвістичного університету й комунікативно-прагматичного аналізу зібраного матеріалу. Зроблено висновок, що сучасна українська молодь усвідомлює важливість дотримання етикету в соціальній взаємодії, проте відходить від його формалізованого сприйняття в бік більш психологічного витлумачення етикету як комунікативної стратегії мовлення на засадах поваги, толерантності, щирості. Аналіз етикетних висловлень сучасної української молоді засвідчив її відмову в міжособистісному спілкуванні від формалізованих етикетних кліше, пошук більш емоційних і колоритних засобів, схильність до сленгового, грайливого, іронічного втілення базових етикетних дій – привітання, подяки, перепрошування, прощання, комплімента. Об'єктом дослідження послугувало також віртуальне молодіжне спілкування, унаслідок чого з'ясовано його вплив на комунікативні навички й стратегії спілкування молоді. Зафіксовано потенційно небажані тенденції молодіжного віртуального мовлення до заміни індивідуального вияву думок і почуттів віртуальними маркерами схвалення / несхвалення, певну однотипність етикетних реакцій, надання переваги іншомовному сленгу. Окреслено можливі шляхи корегування цих тенденцій в освітньому середовищі.

Ключові слова: мовленнєвий етикет, мова молоді, комунікативна стратегія, сленг, комплімент, нетикет, опитування, методика формування мовленнєвого етикету.

Вступ. Етикет здавна вважають ефективним механізмом налагодження соціальних стосунків, що не лише забезпечує комфортне спілкування різних категорій громадян, а й засвідчує їхні моральні, естетичні, світоглядні засади, загальний рівень культури суспільства (Сахарчук, 1992, с. 19; Стельмахович, 1998, с. 20; Богдан, 1998, с. 4; Радевич-Винницький, 2001, с. 2; Форманова & Кислицина, 2004, с. 122; Проценко, 2004, с. 5; Воротнікова, 2006, с. 11; Фабіан, 2014, с. 10; Деревянко, 2018, с. 30). Фахівці констатують важливість етикету для повноцінного функціонування суспільного устрою, збереження й відтворення найкращих моделей поведінки лінгвоспільноти, її традиційних способів вияву поваги, схвалення та самоідентифікації, цивілізаційних перетворень. Мовленнєвий етикет відіграє важливу роль у гармонізації суспільства, збереженні його традицій, цінностей. Дотримання етикету запобігає виникненню конфліктних ситуацій, дестабілізації, розбрату між людьми. Він забезпечує підвищення культурного рівня суспільства. Увага до ввічливості та розуміння особливостей мовного спілкування сприяє толерантності та взаєморозумінню мовців у різних ситуаціях. За визначенням О. П. Проценко (2004), правила етикету інтегровані в “регулятивний механізм соціальних відносин і сприяють втіленню морального в еталони та стереотипи поведінки, що позитивно впливає на процес соціалізації й адаптації особистості” (с. 5).

Правила етикету передають від покоління до покоління, докладно вивчають в освітніх закладах, культивують взірцевими культурними надбаннями та засобами масової комунікації. Проте кожне покоління мовців тяжіє до пошуку власних форм самовираження й норм спілкування, тож на тлі різних епох правила етикету зазнають змін. Уважаємо, що демократизація сучасного українського суспільства, нагальні політичні проблеми, світова глобалізація, поява нових суб’єктів ідейного та стильового впливу спричиняють переосмислення українською молоддю традиційних форм мовленнєвого етикету. У зв’язку із цим важливо проаналізувати її уявлення про етикет, реальний обсяг використовуваних нею етикетних фраз, фактів трансформації чи відмови від традиційних форм мовленнєвого етикету. Це потрібно як для з’ясування динаміки українського мовленнєвого етикету, так і для кращого розуміння ціннісних орієнтирів та психологічних засад комунікації сучасної української молоді, виявлення можливих проблем її самовираження, які варто корегувати в закладах освіти та в суспільстві загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовлення сучасної української молоді досить різнобічно проаналізоване в працях нинішніх вітчизняних мовознавців. Установлено, що воно “вирізняється специфічним лексиконом (наявністю сленгових одиниць, значною кількістю запозичень, неологізмів, okazіоналізмів), емоційністю, схильністю до мовної гри” (Цар, 2018, с. 54). Мовознавці констатують, що “мовлення молоді засвідчує розширення риторичних канонів, пошук нових ефектних комунікативних стратегій, нестандартність визначень і характеристик” (Баган, 2023, с. 15). Схарактеризовано широкий спектр українського молодіжного сленгу, у деяких працях констатовано позитивну тенденцію до розбудови сленгу на основі питомої української лексики (Мартос, 2003, с. 41). Водночас інші дослідники висловлюють занепокоєння через надмірну англізацію мовлення сучасної молоді під впливом глобалізації, суспільної моди на все іноземне, невмотивованого використання в освітньому просторі неосвоєних термінів іншомовного походження за наявності питомих відповідників (Таран, 2012, с. 252; Баган, 2020, с. 45). Співпоширення цих двох протилежних тенденцій – до пошуку молоддю рідномовних виразних засобів самовираження та до переймання нею англійськомовних сленгізмів та експресивів – вважаємо наслідком недостатньої

мовної політики щодо формування в молоді національно-мовної свідомості та опірності модним впливам. На це потрібно звернути увагу, оскільки майбутнє української держави безпосередньо залежить від того, наскільки патріотичною та національно свідомою в питаннях мови, культури, принципів соціальної взаємодії, світоглядних пріоритетів буде сучасна молодь.

У низці праць досліджено проблему українсько-російського білінгвізму сучасної української молоді (Арбеніна, Сокурянська, 2012; Данилевська, 2017; Цар, 2018; Шевчук-Клюжева, 2019). Зокрема, О. В. Шевчук-Клюжева (2019) слушно наголосила, що “важливого значення набуває питання репрезентації картин світу українсько-російських дітей-білінгвів, оскільки, ... відбувається певна деформованість сприймання світу через мову, що не функціонує в суспільстві на 100%, і можна припустити, що для багатьох українсько-російських дітей-білінгвів одна картина світу представлена двома мовами, або спрощеними мовними кодами, активність яких уже залежить від ситуації спілкування” (с. 129).

На тлі порушеної проблематики на окрему увагу заслуговує ставлення нинішньої української молоді до мовленнєвого етикету та рівня сформованості її навичок оперувати ним. Мовленнєвий етикет – це важливий складник культури спілкування, який передбачає вияв поваги, доброзичливості до співрозмовника чи людей довкола, використання формул ввічливості, установлення контакту, налаштування на приємне спілкування. За визначенням Я. К. Радевича-Винницького (2001), “мовленнєвий етикет являє собою застосування мовного етикету в конкретних актах спілкування. Якщо мовний етикет – це набір засобів вираження, то мовленнєвий етикет – це вибір цих засобів, засоби в реалізації” (с. 34).

Відомі спроби витлумачити етикет на засадах семіотики як особливу знакову систему, засобами якої передають не повідомлення, а радше “уявлення про характер спілкування та про рольові взаємини з адресатом” (Воротнікова, 2006, с.10). Перевага цього підходу в охопленні не лише мовних, а й позамовних знаків етикету (жести, пози, рукостискання, міміка, одяг, аксесуари та ін.).

У сучасних мовознавчих дослідженнях етикет справедливо вважають репрезентантом національної мовної картини світу (Форманова & Кислицина, 2004, с.122) з огляду на те, що етикетні вислови відбивають національний характер, самобутність мислення, світосприйняття, вихованість, делікатність носіїв мови (Форманова & Кислицина, 2004, с.122; Мазуркевич & Дячук, 2015, с.6). Паралелі між вдачею народу та його мовленнєвою поведінкою простежено також у працях С. К. Богдан (1998), М. Г. Стельмахович (1998), О. П. Мазуркевич, В. П. Дячук (2015) та ін. Проте специфіку українського мовленнєвого етикету мовознавці досліджували переважно на основі традиційного народного мовлення, художніх творів, фольклору тощо. Поза їхньою увагою залишалось запитання, чи актуальні етикетні приписи для сучасної української молоді, чи дотримується вона узвичаєних формул вітання, перепрошування, вияву приязні й поваги, чи сповідує вона традиційні українські цінності спілкування, чи поступово формує власні моделі соціальної комунікації. Вивчення цього питання важливе для окреслення перспектив культурного розвитку України, збереження нею традиційних засад соціальної взаємодії та самовираження у складному процесі інтеграції до світового комунікативного простору.

Мета статті – проаналізувати мовленнєвий етикет сучасної української молоді в міжособистісному спілкуванні, установити її комунікативні орієнтири, їхню відповідність традиційним нормам ввічливого спілкування.

Методологія проведення дослідження з викладом та обговоренням основних наукових результатів.

Дослідження виконано на основі опитування 100 студентів-першокурсників різних факультетів Київського національного лінгвістичного університету, проведеного в березні 2024 р. Опитування дало змогу виявити й систематизувати реальні уявлення сучасної молоді про мовленнєвий етикет. Респондентами обрано саме першокурсників, оскільки молодь цієї вікової категорії має середню освіту, уже усвідомлює свої права й обов'язки, здатна обстоювати певні смаки й цінності, які при цьому ще можна корегувати в межах освітнього процесу в закладі вищої освіти.

Суть другого етапу дослідження полягала в комунікативно-прагматичному аналізі зібраних відповідей і порівнянні їх із традиційними засобами українського мовленнєвого етикету.

Опитування студентської молоді Київського національного лінгвістичного університету дає підстави констатувати, що вона переважно усвідомлює соціальну значущість мовленнєвого етикету. Зокрема, 56 % опитаних відповіли, що етикет – це правила поведінки в соціумі / громадських місцях / суспільстві. Молодь досить прагматично, але загалом реалістично оцінює етикет як правила, що допомагають у житті, пор.: *“етикет допомагає забезпечити хороші відносини та уникати конфліктів”*; *“сукупність правил поведінки в суспільстві, він контролює поведінку людини в певних ситуаціях, роблячи спілкування більш комфортним та приємним для всіх учасників”*.

Вельми цінним є те, що студентська молодь сприймає етикет не лише як зручність для себе, а й як вияв поваги до тих, хто поруч. 26 % опитаних не вжили у своїх відповідях понять *соціум / громадські місця / суспільство*, натомість інтерпретували етикет саме через базове слово *повага*. Вони зазначили: *“Етикет – це правила поведінки, коли люди поважають інших, їхню позицію”*; *“Етикет для мене – це певні правила поведінки, які відображають взаєморозуміння та повагу”*; *“Етикет – це, у першу чергу, взаємоповага. Ніякі правила не будуть корисними, якщо людина не матиме почуття поваги до інших”*.

Ще 6,5 % респондентів у визначенні етикету використали базове поняття *толерантності*, поваги до особистого простору, прав інших людей, пор.: *“Для мене етикет – це толерантна поведінка, певні правила, норми, щоб спілкування з іншими було максимально комфортним”*; *“Етикет для мене, в першу чергу, це про повагу до особистих кордонів людини”*; *“Це включає в себе вдячність, ввічливість у спілкуванні та повагу до особистого простору інших людей”*.

Імпонує те, що молодь усвідомлює важливість і цінність етикету не лише для своєї соціальної взаємодії, а й для самоусвідомлення людини, її гідності, а отже гуманізації суспільства, пор. відповідь: *“Етикет для мене – це набір правил поведінки, які допомагають зберігати взаємоповагу та гідність у спілкуванні з іншими людьми”*.

Отже, сучасна молодь значно поглиблює офіційно прийняте визначення етикету, яке в “Енциклопедії сучасної України” тлумачать як “установлені правила ввічливості і норми поведінки в суспільстві чи в якому-небудь товаристві відповідно до певних обставин” (<https://esu.com.ua/article-18042>), наголошуючи на важливих психологічно-соціальних передумовах етикету (*повага, толерантність, гідність*) і тих комунікативних перевагах, які він забезпечує (*хороші відносини, приємне спілкування, уникнення конфліктів*). Цілком очевидно, що для сучасної молоді етикет – це не вимушені формальності, а добре усвідомлена, психологічно комфортна тактика спілкування.

Водночас аналіз засобів мовленнєвого етикету сучасної молоді виявив певні відмінності в реалізації базових принципів етикету – висловленні вітання, подяки,

прощання, компліментів та ін. – порівняно з українськими традиціями оформлення цих комунікативних актів. Якщо для вітання українці традиційно використовували формули *Добрий день!*, *Добрий вечір!*, *Вітаю Вас!*, *Моє шанування!*, *Доброго здоров'я!*, то молодь надає перевагу більш лаконічним й емоційним вітальним фразам *Привіт!*, *Здоров!*, *Як ся маєш?*, *Як ти?*, *Як воно сьогодні?* Останні загалом засвідчують турботу про співрозмовника, що означає, що молодь дотримується етикету, але не сприймає його офіційних формул, прагне відійти від них у бік невимушених і більш індивідуалізованих висловлень. У міжособистісному молодіжному спілкуванні можливі й іронічні, дотепні привітання: *Сто років не бачилися! Ти ще живий?* Така іронія не ображає співрозмовника, у молодіжному середовищі її сприймають як позитивне спілкування “у своєму колі”, намагання збадьорити й розсмішити адресата, що також є виявом позитивного ставлення.

Замість традиційних прощань *До побачення!*, *До зустрічі!* молодь частіше використовує *До скорого!*, *Па-па!*, *Бувай!*, *Щасливо!* Для вибачення нерідко вживає варваризми *Соррі!*, *Пардон!* або модифіковані відповідники *Сорян!*, *Пардоньте!*, які видаються їй більш ефектними, жартівливими, неофіційними.

Заслугує уваги ставлення молоді до компліментарного спілкування. 58 % опитаних відповіли, що часто кажуть компліменти, 19 % – уживають їх зрідка, ще 13 % – не так часто, як хотілося б, через сором'язливість, 9 % наголосили, що кажуть не часто, але щиро і 1 % зізнався, що “просто обожноє” говорити компліменти. Отже, більшість студентів загалом усвідомлює цінність компліментарного мовлення для своїх стосунків з іншими. 29 % визнали, що кажуть компліменти, щоб зробити людям приємне, піднести настрій. 22 % опитаних самі відчувають приємність від того, як реагують люди на їхні компліменти. 45 % говорять компліменти лише друзям, рідним, близьким. 13 % не соромляться казати схвальні слова малознайомим і навіть незнайомим людям.

Досить цікавий перелік тих підстав, за які студенти висловлюють компліменти: 71 % – за зовнішній вигляд, зачіску, новий одяг, макіяж, загальне враження, 9 % – за вчинки, 6 % – за відповіді на заняття, 6 % – за самовираження, 6 % – за досягнення, ще 6 % – за будь-що, 3 % – за гумор, 3 % – за успіхи в комп'ютерних іграх, на жаль, лише 3 % – за внутрішні якості і 3 % – за майстерність у хобі. Результати опитування свідчать, що молодь загалом усвідомлює важливість компліментів у спілкуванні й має базові навички компліментарного спілкування, проте не застосовує їх сповна, вдаючись до схвалення передусім зовнішнього самовираження людей. Безперечно, серед завдань психологів та освітян має бути стимулювання активнішого й різноманітнішого компліментарного спілкування в студентському середовищі.

Мовне втілення компліментів сучасної молоді, виявлене внаслідок опитування, відображає її відмову від традиційних схвальних висловлень на зразок *Ти чарівна!*, *Ти неймовірна!*, *Бездоганна робота!*, *Яка розкішна вишивка!*, *Справжній шедевр!*, *Тобі так пасує цей стиль!*, *Я вражена твоїм блискучим виступом / обізнаністю / вмінням переконувати* тощо і надають перевагу лаконічнішим, нерідко запозиченим і / або сленговим оцінним визначенням *Слей!*, *Супер!*, *Крутий лук!*, *Йоло!*, *Бомба!*, *Вогонь!*, *Зе бест!* Такі компліменти відповідають загальним мовним уподобанням молоді: її прагненню до епатажу, лаконічності, прихильності до іншомовного сленгу та містких оригінальних оцінок. Навіть описові компліменти вона часто будує, використовуючи свої улюблені сленгізми “*Твій новий лук – просто шик!*” Студенти із Заходу України вживають діалектизми для вираження захоплення чимсь, пор.: *То є файно!*, *Фест ідея!* Діалектизми конкурують із запозиченими сленгізмами на основі оригінальності свого звучання, що цінно для молоді. Значно рідше студенти наводили

приклади компліментарних висловлень із традиційним лексичним наповненням, пор.: *“Ти завжди знаєш, як підняти настрій”*; *“Ти виглядаєш чудово сьогодні”*; *“Ти неймовірна”*; *“Дякую Богу, що ти в мене є”*. Отже, маємо підстави констатувати, що сучасна українська молодь не цурається компліментарного спілкування. Дуже цінним є те, що більшість опитаних прагне широти у вираженні схвальних реакцій, уникає пафосу й надмірного захоплення об’єктом схвалення, добирає компліментні засоби відповідно до статусу й уподобань адресата.

У молодіжному середовищі поступово формується нове сприйняття мовленнєвого етикету, у якому інформальність і виразність цінується вище, ніж формальність. Соціальні мережі дають змогу виражати почуття та думки швидко й інтенсивно, але це нерідко призводить до втрати формалізованих мовних конвенцій. Мова молоді стає більш гнучкою та експресивною, але це може породжувати непорозуміння між поколіннями. Традиційні норми мовленнєвого етикету вимагають уважності до висловлювань та поважного ставлення до співрозмовника, однак ці принципи не такі важливі для молоді, як щирість, виразність, індивідуалізованість. Якщо в неформальному спілкуванні використання колоритної мови є прийнятним, то в професійних, офіційних відносинах краще дотримуватися загальноприйнятих стандартів.

Особливо зміни етикету помітні на тлі поширення віртуального спілкування. Зокрема, констатуємо широке застосування скорочень та емодзі для експресивності, більшу увагу до приватності та безпеки, глобальність у мовному спілкуванні, акцент на взаємодії та обговоренні контенту. Ці зміни визначають еволюцію мовленнєвого етикету під впливом технологій та культурних тенденцій в інтернеті. У віртуальному середовищі сформувалася особлива форма етикету – нетикет, згідно з яким можна не вітатися в інтернеті, реагувати не словесно, а вподобайками й емодзі, висловлюватися коротко, картинками та ін.

Використання абрєвіатур, емотивів, уподобайок, стандартних зображень із квітами, написами та нетрадиційних форм письма для вираження етикетних реакцій, безперечно, сприяє зручності й динамічності спілкування, проте поступово послаблює звичку думати, добирати засоби для індивідуалізованого привітання, подяки, комплімента. Поділяємо занепокоєння мовознавців тим, що “звиклі до використання стандартних емодзі у віртуальному спілкуванні” студенти “зменшують вербальну практику емоційного реагування, що й призводить до збіднення словесних реакцій” (Баган, Навальна & Істоміна, 2022, с. 22).

Важливим аспектом мовленнєвого етикету є розуміння та прийняття відмінності між віртуальним і безпосереднім спілкуванням. Стиль вираження в інтернеті може відрізнитися від реального спілкування, тому доцільно враховувати контекст під час добору слів. Збереження загальних стандартів мовленнєвого етикету є базовим принципом для взаєморозуміння та підтримання культурного співтовариства. Безперечно, сучасна молодь відіграє важливу роль у формуванні нових підходів до мовленнєвого етикету, але їй треба зберігати баланс між інноваціями та збереженням традиційних культурних цінностей.

Визнаючи право молоді на мовне самовираження в міжособистісному спілкуванні, педагоги й батьки мають переконати її в тому, що дотримання мовленнєвого етикету – важлива передумова її особистісного розвитку, гармонійних стосунків, професійної успішності. Доречним буде гідний приклад старшого покоління, практикування різних мовленнєвих ситуацій. Фахівці переконані, що суть навчання культури етикету полягає не тільки в просвітництві, поясненні, а й у залученні до цього процесу широкого кола осіб, “бо особистісні культурні надбання з’являються

й існують у діалозі належного рівня культури спілкування і нормативної поведінки” (Агалець, 2018, с. 81).

Засадничу роль у розвитку етичних норм спілкування в молодіжному середовищі відіграють заклади освіти. Вони повинні забезпечувати формування мовленнєвого етикету через інтеграцію спеціальних курсів і тренінгів, спрямованих на виховання культури спілкування та правильного використання мовних засобів. Слушною вважаємо й рекомендацію про “зміщення акценту з вивчення мови як системи засобів і правил їх уживання на аналіз їхніх функційних можливостей у різних сферах комунікації, що посприє розвитку у студентів уважнішого та вдумливішого ставлення до вираження своїх думок і емоцій” (Баган, Навальна & Істоміна, 2022, с. 19). Замість мовного аналізу вирваних із контексту речень здобувачів освіти варто залучати до комунікативно-прагматичного аналізу різних реальних і віртуальних мовленнєвих ситуацій, щоб удосконалювати їхні безпосередні комунікативну, емоційну, соціокультурну компетентності, призвичаювати до більш розкутого й чуттєвого спілкування, привчати до індивідуалізованого добору і мовних засобів, і комунікативних тактик, формувати вміння гнучко реагувати на несподівані комунікативні девіації чи неетичні чужі коментарі, зберігаючи почуття власної гідності й поваги до співрозмовників. Цілком поділяємо думку Н. Самойленко (2022) про те, що у формуванні етикету має бути більше завдань, які “заохочують мотивацію творчої діяльності, ... ініціативу, самостійність, наполегливість у розв’язанні творчих проблем” (с. 19).

Висновки та перспективи дослідження. Отже, сучасна українська молодь демонструє усвідомлене позитивне ставлення до мовленнєвого етикету, проте інтерпретує його не як сукупність узвичаєних мовних кліше, а як загальну стратегію спілкування на засадах поваги, толерантності до інших. Комунікативними орієнтирами сучасної молоді стають щирість, експресія, виразність, бажання підтримати, що свідчить про її вибір цілком гуманістичних засад соціальної взаємодії, слухну відмову від вимушених формальностей, невмотивованого пафосу чи лукавства.

Вадами молодіжного мовленнєвого етикету вважаємо надмірне захоплення іншомовними (освоєними й неосвоєними) засобами вітання, подяки та перепрошування, певну одноманітність етикетних реакцій, компліментарну стриманість. Закладам вищої освіти важливо враховувати це під час виховних заходів, привчати студентів до більш вдумливого й індивідуалізованого мовленнєвого вияву їхнього доброзичливого ставлення до співрозмовників у різних комунікативних ситуаціях.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у випрацюванні безпосередніх способів і засобів удосконалення умінь сучасної молоді дотримуватися етикету в різних комунікативних ситуаціях.

ЛІТЕРАТУРА

- Агалець, І. О. (2018). Мовленнєвий етикет як засіб професійно-педагогічної підготовки майбутнього освітянина. *Науково-педагогічні студії*, 1, 76–86.
- Арбеніна, В. Л., Сокурянська, Л. Г. (2012). *Українське студентство у пошуках ідентичності*: монографія. ХНУ імені В. Н. Каразіна.
- Баган, М. (2021). Конотації зоонімів у сучасному молодіжному мовленні і традиційній українській лінгвокультурі: константи і динаміка сприйняття. *Науковий вісник Ужгородського університету*, 45(1), 51–57.
- Баган, М. (2023). Мовлення сучасної української молоді в контексті національно-культурних тенденцій розвитку суспільства. *Мова та культура у просторі новітніх технологій: проблеми сучасної комунікації*. Талком, 15–16.

- Баган, М. П. (2020). Англізація сучасного українськомовного комунікативного простору: причини, основні вияви та наслідки. *Українська мова*, 1, 38-53.
- Баган, М., Навальна, М., Істоміна, А. (2022). Індивідуальні вербальні коди спонтанної емоційної психорегуляції сучасної української молоді. *PSYCHOLINGUISTICS*, 31(2), 6-32.
- Воротнікова, І. Г. (2006). Загальнолінгвістичні аспекти феномену етикету у сучасній міждисциплінарній науковій парадигмі. *Новітня філологія*, 4, 6-12.
- Данилевська, О. М. (2017). Мовна ситуація в загальноосвітніх навчальних закладах України (за результатами соціолінгвістичного дослідження). *Записки з українського мовознавства*, 24(2), 28-43.
- Деревянко, Ю. М. (2018). Мовленнєвий етикет і ввічливість: диференціація понять Science and Education a New Dimension. *Philology*, VI(51), 30-34.
- Мазуркевич, О. П., Дячук, В. П. (2015). Звичаєві норми етикету в традиційній культурі українців. *Ліра-К*.
- Мартос, С. А. (2003). Молодіжний сленг : міф чи реальність? *Культура слова*, 62, 39-44.
- Проценко, О. П. (2004). *Етикет як аксіологічний вимір культури поведінки і спілкування*. [Автореф. дис. д-ра філос. наук].
- Пустовіт, Л. О. (1998). *Мовний етикет українців: традиції і сучасність*: монографія. Укр. наук.-виробн. центр "Рідна мова".
- Радевич-Винницький, Я. (2001). *Етикет і культура спілкування*. Світ.
- Самойленко, Н. (2022). Аксіологічний підхід до формування мовленнєвої культури здобувачів початкової освіти. *International Science Journal of Education & Linguistics*, 1, 5, 7-20.
- Сахарчук, Л. І. (1992). Соціальний аспект мовної діяльності. *Актуальні проблеми соціолінгвістики*, 19-23.
- Стельмахович, М. (1998). Український мовленнєвий етикет. *Дивослово*, 3, 20-21.
- Таран, О. (2012). Англізація української мови в проекції на загальний жаргон. *Волинь філологічна: текст і контекст*, 252-260.
- Токарева, Н. (2018). Генеза логіко-сміслової організації мовлення підлітків. *Psycholinguistics*, 24(1), 343-359.
- Фабіан, М. (2014). Семантика мовного етикету: новий підхід до її вивчення. *Сучасні дослідження з іноземної філології*, 12, 7-13.
- Форманова, С. В., Кислицина, Н. М. (2004). Формування національної мовної картини світу формами та засобами вираження етикету (на матеріалі української та англійської мов). *Культура народів Причорномор'я*, 122-124.
- Цар, І. (2018). *Українське повсякденне мовлення в міському молодіжному середовищі: структура і функціонування*. Дис. канд. філол. наук.
- Шевченко, О., Талько, О. (2017). Психолого-культурологічні аспекти вживання ненормативної лексики у молодіжному середовищі. *Молодий вчений*, 3, 280-283.
- Шевчук-Клюжева, О. В. (2019). Діти-білінгви: світовий досвід і українські реалії. *Українська мова*, 2, 125-131.

REFERENCE

- Ahalets, I. O. (2018). Movlennievyyi etyket yak zasib profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnoho osvitianyna. *Naukovo-pedahohichni studii*, 1, 76-86.
- Arbienina, V. L., Sokurianska, L. H. (2012). *Ukrainske studentstvo u poshukakh identychnosti*: monohrafiia. KhNU imeni V. N. Karazina.

- Bahan, M. (2021). Konotatsii zoonimiv u suchasnomu molodizhnomu movlenni i tradytsiinii ukrainskii linhvokulturi: konstanty i dynamika spryiniattia. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*, 45(1), 51–57.
- Bahan, M. (2023). Movlennia suchasnoi ukrainskoi molodi v konteksti natsionalno-kulturnykh tendentsii rozvytku suspilstva. *Mova ta kultura u prostori novitnikh tekhnolohii: problemy suchasnoi komunikatsii*. Talkom, 15–16.
- Bahan, M. P. (2020). Anhlizatsiia suchasnoho ukrainskomovnoho komunikatyvnoho prostoru: prychny, osnovni vyiavy ta naslidky. *Ukrainska mova*, 1, 38–53.
- Bahan, M., Navalna, M., Istomina, A. (2022). Indyvidualni verbalni kodyspontannoi emotsiinoi psykhorehuliatsii suchasnoi ukrainskoi molodi. *PSYCHOLINGUISTICS*, 31(2), 6–32.
- Vorotnikova, I. H. (2006). Zahalno linhvistychni aspekty fenomenu etyketu u suchasni mizhdystyplinarnii naukovi paradyhmi. *Novitnia filolohiia*, 4, 6–12.
- Danylevska, O. M. (2017). Movna sytuatsiia v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh Ukrainy (za rezultatamy sotsiolinhvistychnoho doslidzhennia). *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva*, 24(2), 28–43.
- Derevianko, Yu. M. (2018). Movlennievi etyket i vvichlyvist: dyferentsiatsiia poniat. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI(51), 30–34.
- Mazurkevych, O. P., Diachuk, V. P. (2015). *Zvychai evi normy etyketu v tradytsiinii kulturi ukrainsiv*. Lira-K.
- Martos, S. A. (2003). Molodizhnyi slen h : mif chy realist? *Kultura slova*, 62, 39–44.
- Protsenko, O. P. (2004). *Etyket yak aksiolohichni vymir kultury povedinky i spilkuвання*. Dys. d-ra filos. nauk.
- Pustovit, L. O. (1998). *Movnyi etyket ukrainsiv: tradytsii i suchasnist: monohrafiia*. Ukr. nauk.-vyrobn. tsentr “Ridna mova”.
- Radevych-Vynnytskyi, Ya. (2001). *Etyket i kultura spilkuвання*. Svit.
- Samoilenko, N. (2022). Aksiolohichni pidkhyd do formuvannia movlennievoi kultury zdobuvachiv pochatkovoї osvity. *International Science Journal of Education & Linguistics*, 1, 5, 7–20.
- Sakharchuk, L. I. (1992). Sotsialnyi aspekt movnoi diialnosti. *Aktualni problemy sotsiolinhvistyky*, 19–23.
- Stelmakhovych, M. (1998). Ukrainskyi movlennievi etyket. *Dyvoslovo*, 3, 20–21.
- Taran, O. (2012). Anhlizatsiia ukrainskoi movy v proektsii na zahalnyi zharhon. *Volyn filolohichna: tekst i kontekst*, 14, 252–260.
- Tokareva, N. (2018). Heneza lohiko-smyslovoi orhanizatsii movlennia pidlitkiv. *Psycholinguistics*, 24(1), 343–359.
- Fabian, M. (2014). Semantyka movnoho etyketu: novyi pidkhyd do yii vyvchennia. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii*, 7–13.
- Formanova, S.V., Kyslytsyna, N.M. (2004). Formuvannia natsionalnoi movnoi kartyny svitu formamy ta zasobamy vyrashennia etyketu (na materialy ukrainskoi ta anhliiskoimov). *Kultura narodov Prychernomoria*, 12, 122–124.
- Tsar, I. (2018). Ukrainske povsiakdenne movlennia v miskomu molodizhnomu seredovyshchi: struktura i funktsionuvannia. Dys. kand. filol. nauk.
- Shevchenko, O., Talko, O. (2017). Psykhologo-kulturolohichni aspekty vzhyvannia nenormatyvnoi leksyky u molodizhnomu seredovyshchi. *Molodyi vchenyi*, 3, 280–283.
- Shevchuk-Kliuzheva, O. V. (2019). Dity-bilinhvy: svitovi dosvid i ukrainski realii. *Ukrainska mova*, 2, 125–131.

Дата надходження до редакції 01.05.2024
Ухвалено до друку 24.06.2024

Відомості про авторів

<p>Баган Мирослава Петрівна,</p> <p>доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української філології Київського національного лінгвістичного університету</p> <p>e-mail: myroslava.bahan@knlu.edu.ua</p>		<p>Коло наукових інтересів:</p> <p>комунікативна лінгвістика, соціолінгвістика, етнолінгвістика, методика навчання української мови</p>
<p>Скляренко Олександр В'ячеславович,</p> <p>студент 1 курсу магістерського рівня філологічного факультету освітніх технологій групи МСОукр 04-23 Київського національного лінгвістичного університету</p> <p>e-mail: oleksandr.skliarenko@knlu.edu.ua</p>		<p>Коло наукових інтересів:</p> <p>лінгвістична експертиза, методика навчання української й іноземних мов</p>